

חמודי שי

על התורה והמועדים

הגנינים ודעינות מחודשים בדרך הדרוש והמוסר בפרשת השבוע | גליון כ"א | פרשת נשא תשפ"ז

החושן מאחד את שמות בני ישראל

א

ייחודיותה

ועוצמתה של ברכת כהנים

לקיום מצווה זו. על הכהן לאהוב את העם אותו הוא מברך, ועל העם לחוש חיבה כלפיו, ורק אז תתקבל הברכה כראוי. מנין נובע דרישה ייחודית זו לאהבה? מדוע היא חיונית דווקא למצווה זו?

מקור האהבה בשירות הכהונה

בספרנו "חמודי שי" על ספר שמות (פרשת תצוה) כתבנו אודות סמליות החושן שלבש הכהן הגדול. החושן כלל שתיים עשרה אבנים, כל אחת חרותה בשם שבט אחר. התורה מצווה כי החושן יונח "על לב אהרן" ויהיה קשור היטב לאפוד (שמות כח, כח-ל):

וְנָתַתְּ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאוֹרִים וְאֵת הַתְּמִים וְהָיוּ עַל לֵב אֶהְרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי ה'... וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבָבוֹ לִפְנֵי ה' תָּמִיד.

רש"י מפרש כי האורים והתומים הכילו את שם המפורש בכפלי החושן. כפי שכתבנו שם, תפקיד החושן היה לאחד את שמות בני ישראל עם שם ה'. האבן עזרא אמנם חולק על רש"י, וסובר כי האורים ותומים לא היו מכח שם המפורש, אלא ישות רוחנית שמימית לעצמה. אך דרכנו בדרכו של רש"י וראינו רמז לדעתו בפסוק בפרשתנו הסמוך לשלושת פסוקי ברכת כהנים: וְשָׂמוּ אֶת שְׁמֵי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם (במדבר ו, כז).

וְשָׂמוּ אֶת שְׁמֵי - רמז לשם המפורש שבחושן המשפט; "על בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - שמות השבטים החקוקים על אבני החושן. וכך - מכח חיבור זה, רק אז - וְאֲנִי אֲבָרְכֶם. ובאמת בזמן שבית המקדש היה קיים, במקום המקדש שהוא "לפני ה'", הכהנים היו

בפרשת נשא, עניין ברכת כהנים נכתב לפני פרשת קרבנות הנשיאים. כל אחד מן הנושאים הללו כולל היבטים ייחודיים ומרתקים, אותם נבחן בנפרד, ולאחר מכן ננתח את הקשר ביניהם. נתחיל בברכת כהנים. הברכה שהכהנים מברכים קודם קיום מצווה זו "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וציוונו לברך את עמו ישראל באהבה". ברכה זו יוצא דופן מבין כל ברכות המצוות שתיקנו חז"ל, במקום "קדשנו במצוותיו" הכהנים מברכים "קדשנו בקדושתו של אהרן", בשאר ברכות המצוות פשוט מסיימים עם תיאור המצווה כגון "על מקרא מגילה" או "להדליק נר חנוכה" ובברכה זו לא מסיימים פשוט "לברך את עמו ישראל" אלא מסיימים "באהבה!" אין ברכת מצווה אחרת המסיימת שהמצווה נעשית באהבה. וכאן עולה השאלה: מדוע נדרשת "אהבה" בעצם מהות מצווה זו? האם זה עניין ייחודי לכהנים, או שמא הוא משקף עיקרון רחב יותר?

נחיצות האהבה ביחס הכהן לעם

הפוסקים האירו עינינו. המגן אברהם (או"ח סימן קכ"ח, י"ח) מביא בשם הזוהר (פרשת נשא, קמ"ז ע"ב): "כל כהן דלא רחים לעמא, או דעמא לא רחמין ליה לא ישא כפיו" שפירושו "כל כהן שאינו אוהב את העם, או שהעם אינו מחבבו, לא יישא כפיו לברך". האהבה היא תנאי הכרחי

עניינים שנתבאר

א

ייחודיותה ועוצמתה של ברכת כהנים
נחיצות האהבה ביחס הכהן לעם
מקור האהבה בשירות הכהונה
אהרן - מופת לשלום ולאחדות
הכהן כצינור לברכות ה'
ברכת ההורים: מסורת של אהבה

ב

קשר בין ברכת כהנים לנשיאים
המסר הנצחי של ברכת כהנים
הקשר לקרבנות הנשיאים

ג

עומק עניין "זאת חנוכת המזבח"
עניין זאת חנוכה

ברכת כהנים לאחד את ישראל

מבטאים
את שם
המפורש
בברכת
כהנים

(משנה, סוטה ז, ו). שם הוי"ה ב"ה, הקשור לרחמים ולאהבה, הוא מרכז כל ברכה מברכת כהנים.

אהרן - מופת לשלום ולאחדות

אהרן הכהן הגדול הוא סמל השלום - "אוהב שלום ורודף שלום" (פרקי אבות א, יב). כאשר נשא את החושן על לבו, הוא גילם אחדות וחמלה כלפי כל ישראל. רק מי שאוהב את העם באמת, כדוגמת אהרן, יכול לשמש צינור לברכת ה'. לכן נוסח הברכה ייחודי: "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן" במקום "במצוותיו" כמקובל, הברכה מדגישה את קדושתו של אהרן, תוך הדגשת תפקידו כמופת לברכת כהנים באהבה.

הכהן כצינור לברכות ה'

הכהנים אינם נותנים ברכה משלהם בלבד, אלא הם משמשים צינור לברכות ה'. התורה אומרת: "וְאַנִּי אֲבָרְכֶם" - ה' הוא המברך, אך זאת בתנאי שהכהנים מכוונים כראוי, דהיינו מתוך אהבה וחמלה (ראה רמב"ם, הלכות תפילה טו, ז). נמשיל זאת לחשמל: כשם שחוט חייב להיות נקי מהתנגדות כדי שהזרם יזרום, כך הכהן חייב להיות מחובר לתכונת האהבה האלוקית כדי שהברכה תעבור דרכו אל העם.

ברכת ההורים: מסורת של אהבה

כשם שהכהנים מברכים את העם, נוהגים ההורים לברך את ילדיהם בכל ליל שבת במילים:

יְשִׁימָךְ אֱלֹקִים כְּאֲפֹרִיִם וְכַמְנַשָּׁה.

יְשִׁימָךְ אֱלֹקִים כְּשָׂרָה רַבָּקָה רַחֵל וְלֵאָה.

יְבָרְכֶךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ,

יָאֵר ה' פְּנֵיו אֵלֶיךָ וְיַחֲנֶךָ,

יִשָּׂא ה' פְּנֵיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׂם לְךָ שְׁלוֹם

אף שאינם כהנים, ההורים מוסמכים להשתמש

במילים אלו משום שאהבתם וחמלתם על ילדיהם הם כתוקף האהבה הנדרשת מהכהנים. אין צורך ללמד הורה לאהוב את ילדו; אהבה זו הטבועה בו מאפשרת לו לשמש צינור לברכת ה' לילדיו, בניו של הקב"ה.

דרישת ה"באהבה" בברכת כהנים נעוצה במהות תפקיד הכהן: לאחד את עם ישראל עם ה' דרך אהבה וחמלה. מסורת זו, ששורשה באהרן הכהן, מלמדת כי עוצמת הברכה מתממשת רק כאשר היא ניתנת באהבה אמיתית.

בְּרַכְנוּ אֲבֵינוּ כְּלָנוּ כְּאֶחָד בְּאֹר פְּנֵיךָ, אֲכִיֵּה־ר.

ב

קשר בין ברכת כהנים לנשיאים

נבאר עתה מדוע פרשת ברכת כהנים בפרשתנו קודמת לפרשת קרבנות הנשיאים. רש"י בפרשת שמיני (ויקרא ט, כב) מבאר דאהרן הכהן אמר ברכת כהנים בחנוכת המשכן, כדכתיב "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם." ורש"י מפרט דאהרן השתמש בשלושת הפסוקים דברכת כהנים-יברכך, יאר, ישא-כמו שמופיע כאן בפרשתנו.

אבל קשה: למה פרשת ברכת כהנים מופיעה דווקא בספר במדבר? ולמה סמוכה ממש לפרשת הנשיאים? הנשיאים הביאו קרבנותיהם בחנוכת המשכן, החל מיום א' בניסן, בשנה השנייה ליציאת מצרים. ספר במדבר נפתח חודש אחר כך. למה חוזרת התורה על המאורע הזה? ובפרט, מכל המצוות שהיו בימי חנוכת המשכן, למה דווקא מצוות ברכת כהנים נבחרה להקדים כאן? והלא מצווה זו לא רק לחנוכת המשכן, אלא לדורות! מהו הלימוד מהסמיכות הזו?

המסר הנצחי של ברכת כהנים

כמו שאמרנו, ברכת כהנים היא מצווה שמבצעים הכהנים באהבה, כדוגמת אהרן הכהן, שהיה לו כח מיוחד לאחד את ישראל ולהביא שלום ביניהם. אהרן נשא את החושן על לבו, עם השם המפורש והאורים ותומים, ותמיד עשה מעין ברכת כהנים, מברך את כלל ישראל, מתפלל לאחדותם ולשלום, ולחיבורם להקב"ה. שלוש המילים האחרונות של ברכת כהנים,

"וישם לך שלום", הן מתנת ה' לשלום.

שלום הוא

מה שמאחד אותנו. בשמונה עשרה, אחרי ברכת כהנים, ממשיכים בנושא זה בברכה האחרונה, "שים שלום טובה וברכה, חיים חן וחסד ורחמים, עלינו ועל כל ישראל עמך. ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך". והברכה מסתיימת בשלום: "ברוך אתה ה', המברך את עמו ישראל בשלום". ויוצאים מהתפילה במילים "עושה שלום במרומינו, הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל, ואמרו אמן".

הקשר לקרבנות הנשיאים

שלום הוא המסר המרכזי של ברכת כהנים שמאחד אותנו כעם. ונראה לי שברכת כהנים בחנוכת המשכן שימשה לאותה מטרה – לאחד את שבטי ישראל ורק עי"כ בני ישראל מוכנים רוחנית לקבלת השכינה. ואכן, אחרי ברכות אהרן, ואחר כך ברכה נוספת ממשה ואהרן יחד, ירדה השכינה ואש אכלה את הקרבנות שהקריב אהרן בראשונה. ומכח זה, הנשיאים, כנציגי כלל ישראל, קיבלו השראה מברכות אהרן, והיו מאוחדים ומוכנים לחנוכת המשכן בהבאת מתנותיהם היפות, המייצגות את שנים עשר השבטים, כפי שנראה בפרשה הבאה.

ג

עומק עניין "זאת חנוכת המזבח"

עניין מה שהתורה פירטה כל קרבן נשיא בפרט ואח"כ כללן יחד, נקדים לפרש בדרך שסללו לנו רבותינו במשך הדורות החל מדברי חז"ל במדרשים דרך רבותינו הראשונים כהרמב"ן עד האחרונים כהחידושי הרי"ם שמה שהתורה פירטה קרבנות כל נשיא ונשיא בפרט, אע"פ שהקרבנות היו זהים לחלוטין, להודיעך שכולם הקריבו את קרבנם בכוונה המיוחדת להם ולא כחיקוי לקודמו שהקריב לפניו. ולענ"ד ה"נ מדה כנגד מדה הקב"ה הראה לכל אחד אהבה מיוחדת במה

שייחד להם דברי תורה לכל אחד בפרט. ומה שחזר וכללן יחד זה לא רק לומר שכולם אהובים וחשובים לפני המקום, אולם לענ"ד יש לומר שזה הרבה מעבר לזה, זה היה כעין תיקון התאחדות האבנים כשכל אבן דרש "עלי יניח צדיק את ראשו" כדפירשנו בפרשת ויצא לגבי האבנים ששם יעקב אבינו מראשותיו שהאבנים שהיו מרמזים על השבטי י-ה שהיו מחולקים אך התעלו להשתתפות מוחלטת דוגמת אחדות ישראל שיש להם רק מזבח אחת, כך כאן הנשיאים שייצגו את שבטם כל אחד ודאי רצה עבור שבטו "עלי יניח צדיקו של עולם את שכינתו" והקב"ה רק משרה את שכינתו כאשר הם כלולים זה בזה באחדות גמור בסוד א'-בנים כלומר אחדות הבנים למזבח אחת ורק אז "זאת חנוכת המזבח" בהתכללות כל קרבנות ונדבות הנשיאים.

עניין זאת חנוכה

להבין ענין זאת חנוכה שכידוע בו ביום קוראים בתורה את התכללות כל קרבנות הנשיאים ולאחר התפילה יש מצווה מיוחדת מובא להלכה בטוש"ע או"ח סי' תרע"ז לשרוף במדורה אחת את כל הפתילות והשמנים שנותרו מכל שמונת הלילות.

ונקדים בזה את קושיית הבית יוסף המפורסמת למה תיקנו את חנוכה ח' ימים הרי היה מספיק שמן ליום אחד, ואם כן, הנס היה שבעת ימים בלבד. ונראה לי לתרץ שאף על פי שהיה מספיק שמן בדרך הטבע ליום אחד מ"מ היה באותה "דרך הטבע" נס תמידי של נר המערבי שהיא עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, אלא שהיות שהוא תמידי והתרגלנו לנס הזה, איננו מתפעלים ממנו ומכל הניסים שעליהם אנחנו מודים "על נסיך שבכל יום עמנו" ולכך תיקנו חז"ל חנוכה שמונת ימים זכר לכל הניסים שיש במנורה, השבעת ימי חנוכה הראשונים כנגד הנס שלא היה להם מספיק שמן על דרך הטבע ויום השמיני כנגד הנס התמידי שהיה בנר המערבי.

וענין התכללות ביום השמיני שצריכים לכלול את ההתפעלות "על הניסים" על כל הניסים לסוגיו ומיניו.

ה נ ס י ם
ה נ ג ל י ם
שמופיעים
רק לעיתים
נדירות עם

הניסים התמידיים שהתרגלנו להם ועם הנסים הנסתרים כך שההתפעלות שאנחנו מרגישים כשאנחנו אומרים "על הניסים" על הימים ההם נרגיש בזמן הזה כל השנה כשאומרים "ועל נסיד שבכל יום עמנו ועל נפלאותך וטובתיך שבכל עת" שלאחר חנוכה ממשיכין את ההודאה על הניסים לזמן הזה על שהשכינה שורה בישראל תמיד בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

מהראל צינין

פרשת נשא

נאמר בפרשתנו: (במדבר ה, ח) וְאִם-אֵין לְאִישׁ גֹּזֵל לְהָשִׁיב הָאֲשָׁם אֵלָיו הָאֲשָׁם הַמוֹשֵׁב לֹה' לְפָנָיו. רבינו המהרא"ל מבאר שהפסוק רומז ליסודות האמונה. ההשגחה הפרטית של הקדוש ברוך הוא על כל הבריאה. לפני ביאור הענין נחזור בקצרה על הלכות גזל הגר: הלכות גזל הגר:

- א. גזל מגר שמת: אדם שגזל כסף מגר צדק, והגר מת ללא יורשים, פטור מלשלם את חובו מכיון שאין למי לשלם.
- ב. שבועת שקר על גזל: אדם שגזל מחבירו ונשבע שלא גזל, ואז הודה שנשבע לשקר, הרי כדי לכפר על שבועת השקר מוטלים עליו בעיקרון ג' דברים:
 1. תשלום קרן החוב: לשלם את סכום הגזלה המקורי.
 2. תוספת חומש: להוסיף חמישית על קרן החוב (לדוגמה, אם גזל 100 שקלים, יוסיף 25 שקלים, ובסך הכל ישלם 125 שקלים).
 3. קרבן אשם: להביא לבית המקדש קרבן הנקרא "אשם גזלות".
 4. כפרה על שבועת השקר כשהגר מת: במקרה שגזל מגר, והגר מת בטרם הספיק הגזלן לשלם לו את הקרן והחומש, עליו לשלם את הקרן והחומש לכהנים ואז להביא את קרבנו לבית המקדש.

דין זה, שתשלום החוב הוא לכהנים, נאמר בפסוק: "הָאֲשָׁם = כלומר תשלום הכסף - הַמוֹשֵׁב לֹה' לְפָנָיו". והלשון המיוחדת של הפסוק נועדה כדי להרגיע את הגזלן ולהודיע לו שתשובתו מתקבלת למרות שהוא משלם לכהנים ולא למי שגזל ממנו.

מבאר רבינו: כאשר אדם גוזל את חברו, הרי אם לא ישלם חברו לא יינזק כלל. זאת משום שהקדוש ברוך הוא מנהל את כל העולם וביכולתו לתת לכל אחד ולהחסיר ממנו. ואם אדם לקח מחברו, הקדוש ברוך הוא לוקח מהגוזל ונותן לנגזל, שכן "אדם לא יכול לגעת במוכן לחברו".

אם כן, מדוע מוטל על הגזלן חובה לשלם את חובו? רבינו משיב שסיבת תשלום החוב אינה כדי שהנגזל יקבל את הכסף. אלא, כי הקדוש ברוך הוא רוצה מאיתנו שלא נסמוך עליו בהשבת הכסף, אלא שנשיב את הכסף בעצמנו. שכן הגמרא (סנהדרין ח, א) אומרת על הפסוק "כי המשפט לאלקים הוא": שהגזלנים לא רק חוטאים, אלא שהם כביכול "מטריחים" את הקדוש ברוך הוא להשיב את הגזלה שגזלו. ולכן, הקדוש ברוך הוא מצווה להשיב הגזילה: "אל תטריחו אותי להשיב, אלא עליכם להשיב בעצמכם".

וכאן בא הפסוק להרגיע את גוזל הגר ששב בתשובה: כל זה נכון לגבי גזלן רגיל. אולם, במקרה שהגזלן גזל מגר והגר מת, אומר לו הקדוש ברוך הוא: "אל תדאג על כפרתך, מכיון שאתה לא השבת לו את הגזלה - אני בעצמי השבתי לגר הזה את הגזילה שגזלת ממנו, הוא לא הפסיד כלום!".

ומעתה, חובך אינו כלפי הגר, אלא חובך הוא כלפי הקדוש ברוך הוא, שהוא החזיר לגר בהשגחה פרטית את הכסף שנגזל ממנו. וכיון שחובך הוא לקדוש ברוך הוא, הרי הוא מצווה אותך לתת אותו לכהנים, וכזה ייחשב שפרעת לה' את חובך.

זהו פירוש הפסוק: הָאֲשָׁם הַמוֹשֵׁב לֹה', לְפָנָיו! כיון שהקדוש ברוך הוא מנהל את העולם ונותן לכל אחד את חלקו, הרי שחובך שהיית חייב לגר הוא כרגע חוב לקדוש ברוך הוא. על הגזלן לפרוע חוב זה לכהן, ובכך יצא ידי חובתו בפירעון של ממש! ויזכה לכפרה שלמה ואמיתית.